

Чернушкіна О. О.
кандидат економічних наук, доцент
Кушнір Д. М.
студентка
Хмельницький національний університет
м. Хмельницький, Україна

ЛЮДСЬКИЙ РОЗВИТОК: ОЦІНКА ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЙОГО РІВНЯ

Актуальність теорії людського розвитку в сучасній науці та на практиці посилюється з погляду формування людиноцентричної парадигми розвитку сучасної економіки. Центральне місце в концепції людського розвитку посідає людина з прагненням якнайповнішого задоволення своїх потреб, всебічного розвитку своїх здібностей. З огляду на принципові позиції концепції людського розвитку розвиток суспільства не орієнтований на нагромадженні матеріального багатства, а зосереджується на постійне розширення можливостей для задоволення фізичних і духовних потреб людей.

Проблеми людського розвитку плідно досліджувалися та досліджуються відомими вченими: Г. Беккером, А. Маслоу, Д. Беллом, П. Кругманом, Е. Лібановою, Л. Лісогор, А. Колотом, О. Грішновою та багатьма іншими науковцями. Недивлячись на значні досягнення у розробленні методологічних і прикладних проблем людського розвитку, питання оцінки та підвищення рівня людського розвитку потребують подальших досліджень.

Метою публікації є наукове обґрунтування теоретичних аспектів забезпечення людського розвитку.

Поняття «людський розвиток» набуло широкого використання не лише в наукових дослідженнях, але й на практиці. У теоретичному плані з погляду особистісної парадигми людський розвиток розглядається як позитивна зміна сутнісних сил, накопичення і реалізації творчого потенціалу людини [1].

У результаті протиставлення цінності людини цілям економічного зростання виникла концептуальна ідея людського розвитку, який ученими інтерпретується по – різному (табл. 1).

Таблиця 1. Наукові погляди щодо дефініції поняття «людський розвиток»

Автор/Джерело	Дефініція людського розвитку
ПРООН – перші доповіді [2]	Процес розширення можливостей вибору для людини
ПРООН – останні доповіді [3]	Процес розширення можливостей людей жити довгим, здоровим і творчим життям, а також вирішувати інші завдання, які, на їхню думку, мають для них значення, активно брати участь у забезпеченні справедливості та сталого розвитку на нашій спільній планеті
Е. Лібанова [4]	Розвиток, що має на меті турботу про людину, прагнення розширити можливості її вибору жити повноцінним життям в умовах свободи та поваги її гідності

Людський розвиток як наукова категорія є досить складним та багатоаспектним об'єктом дослідження. Концепція людського розвитку, доповнена оціночним показником – Індексом людського розвитку, була презентована світовій спільноті у 1990 р. До сьогодні вона значно поглиблена і розширена. Людський розвиток запропоновано трактувати і як процес, і як результат.

Концептуальна схема людського розвитку, пропонується «Програмою розвитку ООН», будується на таких основних принципах, як продуктивність праці (люди повинні мати можливість підвищувати продуктивність своєї діяльності та брати участь у процесі формування доходу, тому економічне зростання, динаміка зайнятості та оплати праці є складовими моделями людського розвитку), рівність можливостей (ліквідація бар'єрів, пов'язаних з расою, статтю, місцем проживання, рівнем добробуту, які перешкоджають участі в політичному, соціальному та економічному житті), стійкість розвитку (відсутність фінансових, соціальних, демографічних, екологічних боргів, за якими доведеться платити майбутнім поколінням, забезпечення справедливого розподілу можливостей розвитку між поколіннями), розширення можливостей (сприяння самостійності, підвищення відповідальності людей за свою долю, активну участь населення в процесах прийняття рішень та підвищення ролі громадянського суспільства), громадські благополуччя (необхідність в соціально відповідальних формах розвитку вільних ринкових відносин, наявність почуття соціальної згуртованості) [5].

В аналітичних інтерпретаціях ІЛР подаються коефіцієнти диференціації соціально-економічного розвитку, що демонструють розриви між різними країнами за показниками. За їх допомогою можна визначати ризики трансформації високої мобільності у міграцію з подальшими втратами для країн походження [1].

В Україні тематика людського розвитку, залишаючись цілком прагматичною сприймається у контексті соціально-економічних завдань. Розробки дослідників істотно збагатили концепцію людського розвитку в теоретико-методологічному плані (застосуванням тезаурусного підходу, концепції соціального проектування, теорії молоді та ін.) і прикладному плані (в галузі гуманітарної експертизи).

Сьогодні і в нашій країні, і за кордоном, з'являється все більше прихильників розуміння економічного розвитку як, насамперед, людського розвитку. Йдеться про розширення функцій і можливостей людини, нагромадження людського потенціалу та його використання в розширеному суспільному відтворенні в інтересах кожного члена суспільства.

Вивчення механізмів реалізації людського потенціалу важливе завдання вітчизняних науковців. Наше дослідження демонструє усю багатоаспектність процесу. При реалізації, власне, як і при формуванні людського потенціалу необхідно враховувати складну взаємодію всіх елементів і зв'язків між ними [6].

Концепція людського розвитку, яка виникла на підставі теорії людського капіталу, за останні роки набула значного поширення. Базовими постулатами концепції людського розвитку є людиноцентризм, а метою – високорозвинена

забезпечена людина. Розвиток людини має бути довгостроковим, сталим, відповідати принципам справедливості та протидіяти зубожінню.

Література:

1. Біль М. М., Попадинець Н. М. Людський розвиток і мобільність населення крізь призму національних особливостей: соціоекономічний вимір та управлінський концепт. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: зб. наук. пр.* 2020. Вип. 2(142). С. 55-61.
2. Человеческий потенциал (из «Доклада о развитии человека за 1995 год»). *Общество и экономика*. 1996. № 5. С. 133-171.
3. Доклад о человеческом развитии 2011. Устойчивое развитие и равенство возможностей: лучшее будущее для всех / ПРООН; пер. с англ. *Весь мир*. 2011. 188 с.
4. Людський розвиток в Україні: 2003 рік: наук. аналіт. доп. / ред. Е. М. Лібанова. К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України; Держкомстат України, 2004. 194 с.
5. Людський розвиток в Україні. Модернізація соціальної політики: регіональний аспект (колективна монографія) / за ред. Е.М. Лібанової ; Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. К., 2015. 356 с.
6. Замараєв А. В. Сутність поняття «Людський потенціал» в контексті суспільного розвитку. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2015. № 9. URL : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=895>.